דרשה לפרשת תולדות · תשפ"ג

לא יורדים מהארץ

מדוע יצחק אבינו לא ירד מהארץ, ומה המסר אלינו?

מבוסס על לקו"ש חלק כה תולדות שיחה ב

לפני שמתחילים

סקר ארצי שנערך לאחרונה גילה ש-97% מהאבות לא יודעים מתמטיקה פשוטה!

מזל שאבא שלי הוא מה-4% שכן יודעים!

דועים דברי חז"ל ש"מעשה אבות סימן לבנים", כלל עליו חוזר הרמב"ן בפירושו מדי שבוע ושבוע תוך כדי שהוא מספר, מלמד ומראה כיצד סיפורי התורה בחומש בראשית, מטרתם העיקרית היא ללמד דעת את העם, אנו בני ישראל, על מה שהולך לקרות לנו בעתיד הקרוב והרחוק. אין סיפור נדוש, ואין סיפור ישן. לכל מאורע או מקרה יש משמעות פנימית ועמוקה עבורנו.

בואו נקח לדוגמא את סיפור הרעב בארץ בתקופת יצחק - מה המסר שלו אלינו, ומה הוא מלמד אותנו בעבודת ה' הפרטית שלנו ערב הגאולה?

הרבי מלך המשיח לומד בפשטות גאונית מוסר השכל מחשל ומבטיח, המקבל משנה חשיבות דווקא בתקופתנו המטלטלת:

הקב"ה פונה ליצחק באזהרה ברורה: "אל תרד מצרימה, שכון בארץ הזאת והיה עמך ואברכך!" כולנו מבינים את הקושי בציווי הזה. איך אפשר לחיות במקום בו אין אוכל, אין פרנסה, הכלכלה קורסת, ומי יודע מה יהיה מחר?!..

חז"ל מסבירים את הנימוק לאזהרה הזאת, באמירה נחרצת: "יצחק, אתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך!" (לשון רש"י עה"פ) ובנוגע אלינו, כל יהודי הוא "עולה תמימה", ומקומו האמיתי של כל יהודי לא יכול להיות בגלות ('בחו"ל') יהודי לא יכול להימצא במצב של "בנים שגלו מעל שלחן אביהם", משוטט בין העמים, נודד בין המדינות. אי אפשר להרגיש בנוח בגלות, אי אפשר להירגע ולומר: "אני את שלי עשיתי, ועכשיו אפשר לישון..." יהודי צריך לקוות, לצפות ולהתפלל לחזור למצבו האמיתי, "עולה תמימה", שמקומה דווקא בגאולה!

במסכת שבת (פט,ב) מסופר על דו שיח עתידי שיערך בין הקב"ה לשלושת האבות, ולפיו, עתיד הקב"ה לבא בתביעה לאברהם, יצחק ויעקב שבניהם, אנו בני ישראל, חטאו ופשעו, ומגיע להם...

אברהם ויעקב עתידים לענות תשובה שלא הייתם מצפים לשמוע מהם, עד כדי כך שאפילו הקב"ה בעצמו לא יאהב את תגובתם, ויאמר: "לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה", לזקנים אין טעם ולצעירים אין עצה.

בלית ברירה, הקב"ה יפנה ליצחק וישאל: אולי יש לך מה לומר בנידון? יצחק יערוך לפני הקב"ה חשבון מתמטי - חיסור פה וחילוק שם. קיזוז מימין וצמצום משמאל, ולפי החשבון של יצחק ייצא שליהודי אין באמת הרבה זמן לעבור עבירות... ואז הוא יסיים בשורת המחץ, שמכיון שהוא הקריב את נפשו לפני הקב"ה בעקידה, לכן בכוחו לבטל את כל העוונות והחטאים שנשארו לבני ישראל. אז עתידים בני ישראל להכריז ליצחק בריש גלי: "אברהם לא ידענו וישראל (יעקב) לא יכירנו; יצחק, אתה אבינו!"

מסביר הרבי שדווקא יצחק הוא האב שמקשר אותנו לגאולה, הוא זה שנותן לנו את הכח להכיר ולהפנים למה אנחנו שייכים באמת. לא לברוח או לסגת מהאמת שלנו, לא לרדת מ"ארץ ישראל" שלנו.

אברהם אבינו נולד בחוץ לארץ, עלה לארץ וירד ממנה פעם אחר פעם, גם יעקב שנקרא 'בחיר אבות', אמנם נולד בארץ, אבל , בסופו של דבר, הוא היה מוכרח לרדת לגלות לבן. היחיד שלא זז, אף צעד ואף שעל, מהמקום האמיתי אליו הוא שייך, היה - יצחק!

יצחק מחדיר בנו את החיות והכוח שלא לזוז, לא לרדת ולא לסגת מ'ארץ ישראל' שלנו. המושג 'ארץ ישראל' מסמל את האמת הפנימית של כל יהודי ויהודי. לכל אחד מאיתנו יש פנימיות, ולכל אחד מאיתנו יש אמת. זוהי אותה אמת שמחלחלת בכולנו, אנחנו צריכים רק לקבל אותה ולהפנים אותה.

יצחק נקרא בשם 'עולה תמימה', וגם אנחנו על שמו נקראים 'תמימים'. כל יהודי הוא 'תמים', ובזמן הגאולה תתגלה מעלת התמימות והפשיטות שהיא מנת חלקה של כל נשמה. כי רק על ידי תמימות ופשיטות נוכל להביא לידי ביטוי את המעלות הנפלאות שיצחק אבינו נתן לנו בירושה.

ידועה דרכו של הרבי מלך המשיח לקשר את שם הפרשה עם תוכנה הפנימי. למעשה, כל שם של חפץ או דבר מסמל ומרמז על מהותו ותוכנו הפנימי, וזאת מכיון ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" הוא צינור החיות האלוקי של הדבר. ומכיון ששם הדבר בלשון הקודש מרמז על חיותו האלוקית - לכן הוא גם מלמד אותנו על המהות האמיתית של אותו דבר.

הדבר מקבל משנה חשיבות כאשר מדובר בתורה הקדושה. בתורה הכל מדויק, כל אות, כל פסוק, כל תג וכל נקודה. לכל דבר יש משמעות והסבר (גם אם בהבנה המוגבלת שלנו, אנחנו לא מבינים את הסיבה, אבל לכל דבר יש סיבה)! יהיו כאלו שיאמרו ששמות הפרשיות הם בסך הכל המילה הראשונה (או מילה מהפסוק הראשון) של הפרשה, רק אינדיקציה בלתי משמעותית כדי שנוכל לדעת ולהבדיל בין פרשה אחת לשניה.

האמת היא, שדווקא פרשת תולדות מוכיחה את ההיפך. דווקא פרשת תולדות מוכיחה שיש משהו עמוק יותר בשמות הפרשיות, והן לא מבוססות רק על אחת המילים הראשונות של הפרשה, אלא קשורות לתוכן הפרשה:

אם שם הפרשה הוא ענין סתמי הנועד רק להבדיל בין פרשה לפרשה, היה יותר מתאים שפרשת "נח" תקרא בשם "תולדות" ("אלה תולדות נח") מכיון שהמילה "תולדות" קרובה יותר להתחלת הפרשה, ואילו פרשת "תולדות" תקרא בשם "יצחק" ("ואלה תולדות יצחק") בשביל להבדיל אותה מפרשת "תולדות/נח". מדוע אם כן, קבעו וקראו חכמינו ז"ל לפרשת נח, בשמה - נח, ואילו לפרשתנו בשם 'תולדות'?!

הדבר מלמד, ששם הפרשה טומן בחובו את תוכנה הפנימי. התוכן של פרשת נח מתבטא דווקא בשם "נח", ואילו התוכן של פרשת "תולדות" דווקא בשם תולדות!

אם כן, מהי ההוראה הברורה והנצחית שצריך כל אחד מאיתנו להוציא משמה של הפרשה? וכיצד זה מלמד אותנו דבר או חצי דבר על הבאת הגאולה?

כל אחד מאיתנו הוא "תולדות יצחק", הוא האב ואנחנו הבנים, הוא ההורה ואנחנו הצאצאים. תולדות יצחק מתחלקים לשניים: "יעקב ועשיו האמורים בפרשה" (לשון רש"י ריש פרשתינו). בנוגע לענייננו, משמעות הדבר היא שבני ישראל מתחלקים לשתי קבוצות. חלק אחד מכונה בשם "יעקב" - והוא מופנה לאותם שרואים עליהם ובהם את הקשר הישיר ליצחק. הם חיים בדרכו וממשיכים את מורשתו של יצחק. לעומת זאת, החלק השני המכונה בשם-עשיו מופנה כלפי אותם יהודים שהקשר הנצחי הזה עם יצחק עדיין איננו מאיר בגילוי אצלם, הם חיים חיים של "אנשי שדה", חיים גשמיים נטולי משמעות רוחנית יהודית פנימית.

יהיו כאלו שיאמרו שאותם יהודים, "יהודי עשיו", איבדו את הקשר שלהם עם יצחק. הם "ירדו מהארץ", עזבו את האמת, נטשו את המורשת, איבדו את התמימות, ואין לנו שום קשר איתם...

המסר העמוק משם הפרשה הוא: "תולדות" לשון רבים! ליצחק אבינו יש שני בנים עד היום! יש לו את יעקב ויש לו את עשיו, יש את ההולך בדרכו ויש (שעדיין) לא, אבל גם הוא בן של יצחק! צריך רק לגלות את האמת שלו, צריך רק לגלות את "ארץ ישראל" שלו, את הנשמה האלוקית שלו, על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות. אחרי שנגלה, לו ובתוכו, את הקשר שלו עם יצחק - נראה כיצד גם הוא "עולה תמימה", שהמקום האמיתי שלה הוא דווקא בגאולה!

סיפור לסיום

ונסיים בסיפור מהרבי על האיסור לרדת מהארץ. הרב נחום זווין, נכדו של הרב זווין, למד בצעירותו בישיבת תומכי תמימים בלוד, ובפונוביז'. בהשפעתו של הרב חיים שאול ברוק, הוא נסע ל'קבוצה' לקראת סוף שנת תשכ"ה. במהלך תקופת שהותו אצל הרבי, הוא זכה להיכנס שלוש פעמים ליחידות.

ביחידות השנייה, הרבי שאל אותו, "מה אתה עושה כאן, הרי אסור לצאת מארץ ישראל?"

הרב זווין ענה שעל מנת ללמוד תורה הרי מותר.

הגיב הרבי ואמר שיש לחקור במשמעות הדברים, האם הכוונה היא שרק בשעת היציאה שואלים את האדם לשם מה הוא יוצא, וכיון שעונה שיוצא ללמוד תורה, הרי היציאה הייתה בהיתר, ואפילו אם אחר כך בפועל לא ילמד, אין בכך בעיה; או שהפשט הוא שבכל יום ויום שואלים מחדש, 'הרי אתה בן ארץ ישראל, מה אתה עושה בחוץ לארץ?' ואז צריך האדם לענות שיצא ללמוד תורה. זאת אומרת שבאותו יום למד בחו"ל יותר מאשר היה לומד בארץ ישראל. אך למחרת שוב באים ושואלים אותו, 'הרי אתה בן ארץ ישראל, מה אתה עושה בחו"ל?', ולא יסתפקו בתשובה שלמדת כמו אתמול, אלא בכל יום ויום צריך להוסיף ביחס לימים הקודמים.

הדבר משמש מוסר השכל חזק מאוד עבורנו בקשר לאמור לעיל. השאלה:"מה עשית היום להביא את הגאולה?" היא לא רק שאלה חד פעמית, זוהי שאלה יומיומית, אותה שואל הקב"ה כל יהודי ויהודי. "הרי אתה בן ארץ ישראל, המקום האמיתי שלך הוא בגאולה האמיתית והשלימה, ומה עשית היום במיוחד בשביל זה?"

שבת שלום!